

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, Bányai Árpád, Pórtsák Gyula, DR. FERENCZI ZOLTÁN,
Sólyom János és Zajzon Pénes.

Megjelenik — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal. — **Előfizetési ára:** egész évre 3 frt., félv. 1 frt 50 kr. — Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak. — Kéziratok nem adatkak vissza.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiaci-
tér 6-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig —
NAGY KÁLMÁN, községi iskolai igazgató, egyleti pé zárnok címén — a
kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

Gönczy Pál jubileuma.

Teljesen igazoltnak bizonyult be a rendezőség azon föltevése, hogy a pestmegyei vármegyeház nagy terme nem lesz elég tágas befogadni a jubiláló közönséget. Még a vidgató nagy terme is csak a belépő-jegyek korlátozásánál fogva volt erre elég alkalmas. Tapasztalt emberek mintegy kétezerre teszik a jelen voltak számát. És e szám nem a főváros roppant közönségéből könnyen összehozható kíváncsiak gyülekezete volt, hanem Magyarország népoktatási tanintézeteinek és minden vidékének teljes képvisellete. A tanfelügyelők karból alig hiányzott egy pár s a képezdek, felsőbb leány- és polgári iskolák s tanító-testületek közül alig maradt valami képviseltele nélkül. Sőt olyan körök is vettek részt az ünnepélyen, a melyek nem tartoznak ugyan a szoros értelemben vett tanítói és iskolai világhoz, de megjelenésük nagyban hozzájárult a nap jelentőségének emeléséhez. És e jelentőség odáig fokozódott, hogy azt nem tekinthettük csupán a Gönczy Pál megtiszteltetésének, hanem a magyar kultúra erőteljes fejlődése fölötti öröm-ünnepnek, a melyet e fejlődés munkásai az egyik kiemelkedő munkavezető közül csoportosulva ünnepeltek. És így tekintve az ünnepélyt, Magyarország büszke lehet rá, hogy népoktatásügyének olyan intelligens és lelkes taborát láthatta fővárosába seregleni, mely csak egy mivel nemzet kebeléből telhetik ki. S Gönczy Pál is nyugodtan tekinthet a jövőbe, melyért egy fél század óta lankadatlanul dolgozik, mert ha még nem is olyan a népoktatás, milyennek ő eszményét magában megalkotta, de mindenesetre birja már azon factorokat, a melyek a teljes kifejlődéshez első helyen szükségesek. Bir egy munkálni elszánt, értelmes és nemzeti lelkesedéstől áthatott tanítói kart, mely megerősödvé egy e téren egészen új elemmel, az oly nagyszámmal képviselt tanítónókkal, érdemes vezérei után kész önfeláldozással követni a magosan lengő lobogót.

Reánk ez a lelkesítő hatása volt ez ünnepélynek. És még egy felemelő tudat, a melyben az újból is megerősített, hogy t. i. a hú és kitarató munka jutalma a közelismerésben el nem marad.

Szóljunk már most e reflexió után az ünnepély részleteiről. A szombati előértekezleten véglegesen megállapított programmba utólagosan felvétellett a kolozsmegyei tanító-testület küldöttségének tisztelgése is. Küldöttségi tagok voltak: Kozma Ferencz, Lázárné-Kasztner

Janka, dr. Lázár Gyula, Koleszár Lajos és Zilahi György. A programmban, főkép a sok bejelentett és nagyjában meg is tartott beszédek miatt igen hosszú és fárasztó volt. Négy órán át kellett ugyanazon eszmék váriációját hallgatni egy rendkívül zsúfolt teremben. Nem kevesebb, mint 115 pontja volt e programmnak s tartott mintegy 35 üdvözlő beszéd, mely utóbbiak mindenikére külön-külön választott az ünnepelt államtitkár.

A fő üdvözlő beszédet, melyben az 50 év előtti gyom- és tövis-lepte talaj s a mai szépen termő és rendezett szőlős-kert s annak nemes munkása találó leírásban és plasztikus előadásban állítottott élénk, Tóth József pestmegyei kir. tanfelügyelő tartotta. Természetesen a válaszok között is erre hallottuk a legrészletesebbet. És jól esett észrevennünk, hogy a különben feltűnően fegyelmezett elme és acélozott kedély közbe-közbe helyet engedett a megindultság hangjának is, mintegy közelebb ereszkedvén e pillanathban szíveinkhez s éreztetvén velünk is, hogy a munka fölemelő, de a jutalom édes. E beszéd programmszerű kifejtése volt azon ismert eszmének, hogy a népoktatás csak úgy oldhatja meg feladatát, ha mind jobban kapcsolatba jő valamely munka-tanítással, s ennek megvalósítására a közoktatási kormány mind határozottabban is törekszik. Szintugy kell törekedni a tanító-képezdekben erre és főkép, hogy a tudoskodó rendszer helyét egészen elemies, gyakorlati módszer foglalja el.

Az üdvözlők közül megemlítendőek még: a közoktatási tanács (dr. Lutter N. beszédével), Budapest főváros, Pes-Kis-Kunmegye, Szoboszló város (Gönczy szülőföldre), debreczeni főiskola, orsz. iskola-egylet, pesti ev. ref. egyház-tanács (Szász Károly), budapesti ev. ref. theologiai akadémia, orsz. tanár-egyesület (Berecz A.), közép-
ipariskola (Hegedüs K.), Nőképző-egylet (Irányi Dániel), nő-ipariskola, országos prot. árvaház, Eötvös-alap, Dorothea-egylet, orsz. kiseddóvó egyesület (P. Szathmáry K.), Fröbel-nőegylet, torna-egylet (Hegedüs S.), királyi tanfelügyelők (Gáspár J.), tanítóképezdek (Gyertyánffy I.), tanítónőképezdek (Péterffy S.), felsőbb leány-iskolák (Berecz A.), felsőbb nép- és polgári iskolák (dr. Kiss Á.) s több vidéki iskola és egyesület.

Az adott válaszok között különösebben megragadta figyelmünket az, a mit a felsőbb leányiskolákhoz intézett, jelezvén ebben a felsőbb női körök nemzeties neveltetésének szükséges voltát, továbbá különösen felhíván figyelmünket a közép-ipartanodára s végül, a

mit az egyetemes tanító-gyűlés képviselőihez szólt, emlékeztetvén őket, hogy az egyleti élet csak úgy lesz áldásos, ha az a szakszerű munkálkodás versenyterévé változik s ha a tanítóság a munkát szerénységgel párosítja.

Igen figyelemre méltó volt az is, a mit a legvégül tisztelgő tanító-árvaházi gyermekeknek mondott. Arra figyelmeztette ugyanis őket, nehogy azt higgyék, hogy az életben is majd oly teljesen ellátva és gond nélkül fognak élni, mint most; hanem gondoljanak már itt gyakran arra, hogy ott a jóllétet csak az itten elsajátítandó munkával és munkássággal fogják biztosíthatni. S az intézetben nem azért vannak mindennel teljesen ellátva, hogy e kényelmet majd az életben is követeljük s ha nem találják boldogtalanok legyenek, hanem azért, hogy minden idejüket és erejüket önkiképzésükre fordíthassák, s aztán úgy éljenek, a mint munkálkodni tudnak. Vajha e bölcs figyelmeztetés minden jótéteményes intézet internatusába behangzanék s örökös viszhangra találna! Az itt élvezett kényelem és jóllét nem életezél, hanem csupán eszköz!..

Az ünnepély méltóságát nagyban emelte az özszesz miniszteriumok és az akadémia küldöttségének részvéte. Az elsők között természetesen legszámosabb taggal vett részt a közoktatási miniszterium, a mely egyébaránt a megelőző napon keblileg fejezte ki szerencsekívánatát, egy az összes miniszteri tisztviselők arczképét magában foglaló album átnyújtásával. Itt az üdvözlő beszédet Berzeviczy államtitkár úr mondotta, melyet valamint Tisza Kálmán miniszterelnök és Trefort Ágoston, közokt. miniszternek a főünnepélyen felolvasott üdvözlőlevelét alább veszik olvasóink.

Az ünnepélyen átadott nagy számú emléktárgyak közül megemlíjük a tanfelügyelőkét, mely masszív ezüstből készült allegorikus szobor, ábrázolva az ünnepelt működésének főbb mozzanatait és eszméit. Az alapzat négy sarkán levő kis alakok a népiskolai oktatás fejlődését ábrázolják (olvasó, író, földgömböt tartó s kézimunkával foglalkozó gyermekek), a főalak pedig jobbjával babérszortut nyújt ki, baljával pedig excelsiort mutat. Értéke a szobornak 1500 frt. A tanítóképezdek az ünnepelt márvány-mellszobrát készítették el. A szépen sikerült szobor 800 frtba került. Gipsz-utánczat 6 forintért kapható a budai paedagogium mintázó-műhelyében. A polgári iskolák egy 50 arany értékű aranyérmét adtak át; a nyitrai megyei tanító-egylet egy Galgócson faragott gyönyörű ebédlő-szekrényt; az országos nőipar-egylet egy szép ezüst kelyhet; a metzensei vasipar-tanműhely kertészeti eszközöket; az orsz. nőképző-egylet és az orsz. izraelita tanító-egylet egy-egy ezüst babérszortut; a felsőbb leányiskolák a tanári személyzet arczképeit magában foglaló albumot; nagyon sok egylet és intézet üdvözlő és tagsági díszokmányt. művészi kiállítással és albumba foglalva; a győri állami tanítónképezde növendékei arczképét rajzolták le nagyon sikerülten; a kolozsvári tanítónképezdek tartozik hálával, hogy egy kalotaszegi mintára himzett bevonóval díszesen kiállított szék városunkra is emlékeztetni fogja az ünnepelt férfit életének e feledhetetlen idejéből.

A legbecsesebb emléket azonban mindenesetre azon árvaházi alapítványok képezik, melyeket a magyar tanítóság a tanítói árvaház javára „Gönczy-alapítvány” czímen gyűjtött ez alkalomból. Az együttes gyűjtés eredménye meghaladja az 5000 frtot; ezenkívül a Pest-Kis-Kunmegyei tanító-testület 8000-, a Máramaros-

megyei 4000- és a Bihar megyei szintén 4000 forint alapítványt tett. Tehát 5—6 tanítói árva neveltetése nyert állandó biztosítékot annak emlékére, a ki az árvaház gyarapítása körül maga is oly nagy érdemeket szerzett. Egyes árvaházi egyletek szintén tettek alapítványokat intézeteikben az ünnepelt nevére. Szóval, a mily emelkedett hangulatu, ép oly gyümölcsöző is volt a Gönczy-jubileum. Méltó az ünnepelthez és dicsőséget árasztó az ünnepelőkre! Ime a magyar tanítóság nemcsak kérni, de tisztelettel adózni, munkálni és áldozni is tud!

Meg kell végül jegyeznem, hogy az egész ünnepély alatt, mind az üdvözlő szónokok, mind az ünnepelt beszédeiben a legmélyebb tisztelet hangján tettetett megemlékezés, az akadémia díszülése miatt megjelenésében akadályozott Trefort Ágoston miniszterünkről, mint a kinek vezérlő szelleme, alkotó ereje és lelkesítő hatása, profétai működése nélkül a ma nyilvánuló eredmény közmivelődsünk terén megközelíthető nem lett volna.

Az ünnepélyt követő díszebéd, melyen mintegy 600-an vettünk részt, szintén emelkedett hangulatban folyt le. Pohárköszöntőt mondott Tóth J. tanfelügyelő a királyi családra, Szalai Imre miniszter. oszt. tanácsos Gönczyre, Gönczy a magyar tanítóságra stb. stb.

Az ünnepélyt követő napon a tanfelügyelők értekezletet tartottak s testületileg tisztelegtek Berzeviczy Albert államtitkárnál, előtte fejezvéni ki egyuttal hódolatokat a miniszter iránt is, a ki még ez időszerint kihallgatásokat nem adhat.

Ez volt nagyjában a Gönczy-jubileum lefolyása. Inponáló a külső megjelenésében, főlemelő, lelkesítő, megindító a maga benső jelentőségében. Szép emléke úgy az ünnepeltnek, mint az ünnepelőnek. Szép rendezésében, méltóságos lefolyásában s anyagi és erkölcsi sikereiben méltó büszkesége a magyar tanítóvilágnak.

Kozma Ferencz.

Tisza Kálmánnak a Gönczy Pál ünnepélye alkalmából Tóth József tanfelügyelőhöz intézett levele.

„Elfoglaltságom által gátolva lévén abban, hogy szives meghívásuk folytán, követve saját óhajátomat, a Gönczy Pál államtitkár úr tiszteletére rendezett ünnepélyen megjelenhessek, jelen soraim által fejezem ki a meghívásért köszönetemet s egyuttal kérem Nagyságodat, legyen szives az ünnepelt férfit előtt kifejezést adni ama jókívánataimnak, a melyeket személyesen kifejezni óhajtottam volna. Adja Isten, hogy a hazai népnevelés régi bajnoka még sokáig teljes testi és lelki erővel szolgálhassa a hon ügyét, a melynek eddig is élt. Tisztelettel vagyok stb. Tisza Kálmán.”

Trefort miniszternek ugyancsak Tóth Józsefhez intézett levele.

„A mai ünnepély, mely nagyságod elnöksége alatt Gönczy Pál államtitkár úr tiszteletére rendeztetett, özszeesvén a tudományos akadémia nyilvános ünnepélyes ülésével, sajnálom, hogy a jubilaris ünnepélyben részt nem vehetek.

Jelenlétemet csak e sorok pótolhatják, melyek feladata kifejezést adni szerencsekívánataimnak a mai napon ünnepelt férfit részére.— Ha valaki ötven évig a népoktatás s nevelés terén mint író, tanár s köztisztviselő oly sikerrel működött mint Gönczy Pál s a munka fára-

dozásai közt a szellemi frissesség, a testi erő s egészség oly tökéjét tudta magának megtakarítani mint Gönczy Pál, annak csakugyan szerencsét lehet kívánni. De midőn neki jutott e szerencse, a sikerhez, melylyel működött, az országnak is lehet szerencsét kívánni. Hiszen, ha a népoktatás s nevelés állapotát összehasonlítjuk azon állapottal, melyben az létezett, midőn Gönczy Pál kezdte meg pályáját, vagy azon állapottal, midőn az alkotmány helyreállított s Gönczy a közoktatási miniszteriumban mint buzgó tanácsos működni kezdett, s ez ügy fejlődésében igen jelentékeny tényező volt, ugy e sikerhez is lehet neki szerencsét kívánni.

De midőn némi meglepődéssel tekinthetünk mi — de különösen Gönczy is a multa, némi reménnyel kell tekintenünk a jövőre is. Kivánom tehát, hogy Gönczy ez ügynek még tovább is szolgálhasson; hiszen neki annyi tapasztalata van ezen ügy körül, hogy nálánál senki se működhetnék a közoktatási miniszteriumban sikeresebben. Ő legjobban tudja, mi a népoktatás hivatása, s legjobban tudja, hogy kell azokat nevelni, a kik directe hivatva vannak ezen hivatásnak megfelelni; mert hiszen nem elég, hogy népünk egy kicsit olvasni s írni tudjon, de a népoktatást akként szervezni s vezetni, hogy a nép erkölcsi, gazdasági és egészségi tekintetben magasabb niveaura emeltessek. Ha a népoktatás s nevelés nem ezen czélt tűzi ki magának s nem erre a czélra dolgozik, ugy minden fáradság s költsékezés a népoktatás s nevelés részére vesztett munka s vesztett kiadás. — Gönczy Pál államtitkár úr ezt épen oly jól tudja mint én; kivánom tehát, hogy ez irányban az ország javára, saját meglepődésére s családja boldogítására még sokáig működjék.

Berzeviczy Albert beszéde.

„Méltóságos államtitkár úr! Mélyen tisztelt tisztársam! A gondviselésnek valóban ritka kegye az, mely megérni engedte, hogy Méltóságod e napokban egy a tanügyi téren buzgó és hathatós működéssel eltöltött 50 éves pályára tekinthessen vissza és mi több: elérje e napot testi és szellemi erőinek oly teljes, üde épségében, a mely még hoszszu idejű továbbműködésének biztos reményét nyújtja.

E fölött örülni, ez alkalomból Méltóságodat őszinte szerencsekívánatokkal üdvözölni, első sorban mi érezzük magunkat indítatva, azon miniszterium tisztviselői kara, a melynek körében Méltóságod hoszszu pályája java részét töltötte, mint a miniszterium egyik vezér munkása, kivánni magának osztatlan nagyrabecsülését és meleg ragaszkodását mindazoknak, kik rövidebb vagy hoszsza ideig Méltóságod munkatársai lehettek, Méltóságodban tisztársukat vagy főnököket tisztelhettek.

Hogy mily jelentékeny és áldásos nyomokat hagyott maga után eddig is Méltóságod működése hazánk tanügyének, és nevezetesen népnevelésügyünk fejlődésében, annak megítélését, méltatását mi, kik testületi viszonyunknál fogva talán nagyon is közel állunk Méltóságodhoz, nyugodtan bizzuk azokra, a kik mint a kormányzaton kívül állók bírálják hazánk kulturális fejlődését és azokra, a kik majd e fejlődés történetét fogják megírni.

Méltóságod abban a megérdemelt szerencsében részesült, hogy ernyedetlen tevékenységének legalább nagy részben már megérett gyümölcsét is szemlélheti, nemcsak a tanítványok ama seregében, a kik hálással gyülekeznek majd e napokban tanáruk, mesterük köré; hanem amaz intézmények felvirágzásában is, a melyeknek létrehozásában oly nagy része volt, s a melyek ifju, de szépen

fejlődött nemzeti kulturánk megannyi erős támaszai lettek. Minden jel arra mutat, hogy az alkotások e boldogabb korszakát most, hazánk jelenlegi válságos állapota folytán, — bár reméljük csak rövid időre — a meglasztott fejlődés napjai fogják követni; de fontos feladatokat tűz e korszak is elénk: nagynevű és elévülhetlen érdemű miniszterünk lankadatlan vezetése mellett a meglevő keretek betöltése, a tanítás módszereinek javítása, a tanügyi adminisztráció menetének tökéletesítése, szabályzatainknak tapasztalatainkra alapított revíziója és a jövőendő alkotások gondos előkészítése; mindez elég teendő ad a szűkebb körre szoruló csendesebb munkásság napjai számára is, és mi óhajtuk és reméljük, hogy Méltóságod gazdag tapasztalatát, kiváló ügyismeretét és fáradhatlan munkaerejét nemcsak ebben a működési körben is velünk együtt fogja érvényesíteni, de velünk együtt fogja még a jobb idők visszatérését is ünnepelni.

A mai nap emlékére ime átnyújtjuk Méltóságodnak ez albumot, mint jelét a tisztelet és rokonszenv amaz érzelmeinek, melyekkel Méltóságod iránt viseltetünk és kérve, hogy a mint ez album magában foglalja képeinket, ugy méltóztassék jóindulatu megemlékezésébe mindnyájunk személyeit is befoglalni; szívből kívánjuk, hogy Méltóságodat az egek ura hazánk javára ép erőben tisztelt családjá javára még soká, soká éltesse!”

Az iskolai olvasókönyv.

(Folytatás).

Hazánk elemi tanintézetiben a közkézen forgó isk. olvasókönyvek, kevés kivétellel, az iskolában tanított tárgyak mindegyikére igyekeznek figyelmeket kiterjeszteni. Tehát nem egy külön kiváló irányu czélt tűztek magok elé, s nem szegődtek valamely speciális érdeke szolgálataiba, hanem az iskolás gyermekek lelkének általános műveléséhez szükségeseknek tartott ismeretanyagok mindegyikéből szedegettek össze olvasmánydarabokat. Legfennebb egy kis felekezeti íz érzik ki némelyikből, de ez eléggé mérsékelve van azon általános humánus felfogás által, mely különben mindenik olvasmányán átömlik.

Használatban levő isk. olvasókönyveink egyáltalán igyekeznek az iskolás gyermek egész lelki világát felölelni, összes szellemi foglalkozásainak színterét bejárni, hogy talaját egyengessék, minden irányban a lehetőleg megvilágítsák, s az ott elhintett magvakat megfoganni s életre kelni segítsék. Olvasmányaikban képviselve van az irány mind a három műfaja, t. i. leírás, elbeszélés, elmélkedés és pedig úgy prózában, mint verses alakban. Az imák, vallásos énekek, kedélyes gyermekversek, világi dalok, példázatok, jellemvonások, erkölcsi elbeszélések, tanulságos mesék, példabeszédek, közmondások, erkölcsi és illemszabályok stb. az ideális elemet képviselik; a föld és néprajzi leírások, természetrajzi, történelmi, természettani képek, a háztartás, ipar és földművelés köréből vett ismertetések, egészségtani szabályok s más effélék a reális elemet tartalmazzák. Az adomák, találos kérdések, szótalányok, regék, népmesék, játékok s más ezekhez hasonló multságok az olvasókönyvek mintegy fűszerezői.

Mint hogy az olvasókönyveknek első sorban az elemi iskolák szükségleteihez kell magokat alkalmazni, természetesen, hogy a különböző korosztályok számára a tanterv által kiszabott tananyag határvonalait szemök elől nem téveszthetik.

Az elmondottakban körvonalozott egyetemes isk. olvasókönyveket tehát leginkább jellemezhetjük úgy, ha

azokat az iskolai rövid és száraz kézi-tankönyvek kibővítő s kiszínező társainak nevezzük. E meghatározásban a különféle olvasmánydarabok alkalomszerű használásának ideje és módja is mintegy jelezve van.

Hogy aztán a szerkesztők mindegyik korosztály számára külön kötetekbe, avagy két, három szomszédos osztály olvasmányait egy kötetbe foglalják-e össze, az inkább csak finánciális szempontból vitandó kérdés. Az ily olvasókönyvekben mindegyik olvasmánydarab egy önálló egész, nincsenek egymással lánczolatossággal összefüggésben, mint a tankönyvek fejezetei, és így a tanító nincs arra utalva, hogy az olvasmányokat egymás után rendre tárgyalja, hanem szabad kéz van neki engedve, hogy válogathasson bennök a szerént, a mint éppen az adó körülmények kívánják.

E vegyes és változatos tartalmu olvasókönyv tehát az iskola kézi tankönyveit nem teszi feleslegessé, sőt inkább, mint szemléltető és kiszínező segédtárs, azoknak szolgálatába szegődik. De ha e feladatát az isk. olvasókönyvnek általánosságban elfogadják is a tanítók, vannak közöttök sokan, a kik e mellett még külön kötelességeket is rónak rá. Kivánalmaik az olvasmánydaraboknak részint nyelvezetére, részint tartalmára s irányára vonatkoznak.

A kik tapasztalták, hogy az anyanyelvtan tanítása elemi iskolákban azokból a száraz tankönyvekből mily sok gyötrődéssel s mily kevés sikerrel jár, nem fogják egészen indokolatlannak találni, hogy sokan a nyelvtani kézikönyveket népiskolában elvetendőeknek tartják, s azt sürgetik, hogy helyüket az olvasókönyv foglalja el s feladatukat ez oldja meg. Felhozzák, hogy a gyermek anyanyelvét az életben utánzás és gyakorlás által sajátította el, azon gondolkodik és beszél, s habár nem tanulta is szabályait, ritkán vét ellenök. Miért ne lehetne e gyakorlati tanmódot az iskolában is folytatni, s a szükséges nyelvtani ismereteket, melyeket már öntudatlanul úgy is alkalmaz, így hozni a gyermek tudatára? Kivihető lenne ez egy tervszerű és tüzetesen e célra szerkesztett olvasmánysorozat alapján a tanító kérdéskifejtő módszerének hozzájárulásával. Ugyanis a különböző korosztályok nyelvtani anyaga fokozatosan megállapítván, azokból egy-egy részlet valamelyik arra alkalmas olvasmány darabban mintegy kidomborítva, szemlél-

hetővé tétetnék, tehát az olvasmány oly alakba dolgoztatnák ki, hogy egyszersmind példatárul szolgáljon a belőle felfedeztetendő nyelvtani tételhez. Mindezek a nyelvtani olvasmányok a többi olvasmánydarabok közé szétszórva osztatnának be, mint megannyi határhővek, de azért a tanító a könyv tartalomjegyzékének útatisása nyomán könnyen rájuk találhatna. A közéjük eső olvasmányoknak más céljuk van ugyan, de nem volna lehetetlen ezeket is úgy fogalmazni, hogy egyszersmind begyakorló anyagul s az írásbeli fogalmazványok mintául szolgálhassanak a megelőző nyelvtani ismeretekhez. Így az anyanyelvtannak különben is száraz és a maga nomenclaturájával s reguláival élettelen tanítása megelevenednék s több gyakorlati értékkel bírna.

Mások a népiskolai olvasókönyv tartalmának kiválasztásánál és szerkesztésénél a fősúlyt leginkább olyan ismeretágra kívánják fektetni, melyek az életre szükségesek, de a tanterv szerént, mint tantárgyak nem fordulhatnak elé. Ilyenek lennének például azok az olvasmányok, melyek egyfelől a gyermek magaviseletét, szülői, tanuló társai s az iskola iránti köteleit, továbbá az egészségtan közhasznu figyelmeztetéseit és tanácsait, másfelől a gazdaságnak s ipari foglalkozásoknak a gyermek előtt sem egészen ismeretlen tárgyait foglalják be, s dolgoznak fel érdekes és oktató képekben s elbeszélésekben. Ha az olvasókönyv ezekre kellő mérvben ki nem terjeszkedik, a többi kézi tankönyvek ritkán nyújtanak alkalmat a tanítónak arra, hogy ezeket is ne csak úgy mellékesen érintse, hanem tüzetesen tárgyalhassa, s a gyermekek emlékezetébe maradandóan bevésse.

Vannak ismét, kik abban a meggyőződésben, hogy a hazaszeretnek s nemzeti közérzületnek a nép lelkébe való beültetésére, s meggyökereztetésére első sorban a népiskola van hivatva, magát az isk. olvasókönyvet tekintik legalkalmasabb eszköznek arra nézve, hogy a tanító a gyermekben a hazafias szellemet felébressze, s az egész iskolai időn keresztül ápolhassa s erősíthesse. Szeréntök e nagyjelentőségű célnak, kivált a mi többnyelvű és széthuzó nemzetiségektől lakott államunkban minden más tekintetet alá kell rendelni.

(Vége következik.)

Paal Ferencz.

T Á R C Z A.

A z é g é s r ő l.

Égés alatt értjük az eléghető testek erélyes egyesülését élennyel (oxydálás). Bátran mondhatjuk, hogy ez egyike a legfontosabb és leggyakoribb vegyi folyamatoknak és egyuttal főforrása a melegnek és a fűnyeknek. A közéletben lépten-nyomon találkozunk az égés tényményével s ez okból érdemes e tárggyal kissé behatóbban foglalkozni. Ez alkalommal csakis a szó közönséges értelmében vett égésről, t. i. a magas hőfok- és lánggal történő égésről kívánok egyet-mást elmondani; az égésnek egy másik nemét, melyet mi lassú élennyülésnek (égésnek) nevezünk és melyhez a többek közt az állati szervezet életműködése, a korhadás, rothadás stb. tartozik, egy más alkalomra hagyva fön.

Tapasztalásból tudjuk, hogy az eléghető testek, a legtöbb esetben közönséges hőmérséknél nem egyesülnek

a levegő élennyével, azaz nem égnek. Hogy a testnek egyesülését élennyel megindítsuk, azt először bizonyos hőfokra, az ugynevezett meggyuladási hőfokra kell fölhevíteni. Ezen meggyuladási hőfok igen különböző és függ a testek természetétől és alkotásától, de minden esetben jóval alantabb fekszik, mint azon hőfok, mely az égés megindítása után föllép. Ha egyszer az égés meg van indítva, vagyis a test egyesülése a levegő élennyével folyamatban van, az ezen vegyi egyesülésnél szabaddá tett meleg nem engedi a test lehülését meggyuladási hőfokán alul és így a test egészen eléghet. Nem éghető testek, vagyis olyanok, melyek élennyel nem egyesülnek, az előbbiektől egészen eltérő viselkedést mutatnak. Egy téglát pl. a tűzbe tehetek és fölhevíthetem a fehér izzásig, mégis a mint a tűzből kivesszem, a levegőn nem folytatja izzását, hanem fokoként kihül és kihülése után teljesen változatlan állapotban fog mutatkozni. Itt nem történt egyesülés élennyel, tehát meleg sem fejlődött s így a tűzből

kivett izzó téglának kihűlnie kellett. A szén egy-oly test, a mely az élenyvel egyesül, ha előbb meggyuladási hőfokára hevitem föl. A tüzből kivett izzó szén a levegőn tehát nem fog kihűlni, hanem folytatja izzását (égését) és végre egészen eltűnik, csak az éghetlen ásványu alkatrészeket (hamut) hagyva vissza.

A meggyuladási hőfokot illetőleg vannak testek, melyeknél ez aránylag alacsony és vannak ismét olyanok, melyeknél meglehetősen magas hőfoknál fekszik. Az előbbieket könnyen, az utóbbiakat nehezen meggyuladó testeknek nevezik. A közönséges sárga Phosphor egy oly test, mely már a gyenge dörzsölés okozta melegnél (60° körül) is meggyulad, sőt meggyuladhat magától is a meleg levegőn, a miért a Phosphort rendszeren viz alatt szokták eltartani. Ismerünk olyan testeket is, a melyek már közönséges hőfoknál is önmaguktól azonnal meggyuladnak, a mint a levegővel érintkezésbe jutnak. E testeket önmaguktól meggyuladó testeknek nevezzük. Egy ilyen test pl. azon vegyület, a melyet a közönséges Phosphor a könnyen képez, az ugynevezett Phosphor köneny. Ez még a viz fagypontján alúl is önmagától gyulad meg. A gyulakonytságot sokszor elősegíti a finom eloszlítás, mert ez állapotban a levegő élenye nagy felületen érintkezhetik a testtel. Ha mi a közönséges Phosphort oldjuk szénkénegben (a Phylloxera irtáshoz használt kellemetlen szagu folyadék) és ez oldatba itatos papirost áztatunk, akkor a szénkéneg a levegőn gyorsan elpárolog és a visszamaradó finomul eloszlott Phosphor azonnal lánggra lobban.

Ha az égő testtől a meleget valamely uton-módon elvonjuk, az elalszik; sőt megtörténik nagyon könnyen meggyuladó testeknél is, hogy meg sem gyuladnak. Ez eset bekövetkezhetik akkor, ha az illető test igen jó hővezető testen fekszik. Izzó szén a hamún, mely rossz hővezető; égését folytatja, de fémlemezre téve, elalszik, mert ez jó hővezető fém. A borszesz is, mely különben könnyen meggyuladó test, nem gyújtható meg hideg fémlemezre öntve. A gázcsapból kiömlő gáz már meszsziről is meggyújtható, ha mi azonban a kiömlő gáz fölébe egy finom sodronyhálót tartunk, akkor ha a gázt a háló felett meggyújtjuk, a láng nem csap azon alúl. Davy biztosító lámpája épen az említett ténynek gyakorlati alkalmazása. Egy közönséges méceses körül van véve finom sodronyhálóval. Kőszénbányákban, a melyekben a bányalégnek nevezett gyulékony gáz fejlődik és mely levegővel keverten durranó léget alkot, a biztosító lámpa igen üdvös szolgálatot teljesít. Ha a durranó lég meg lesz is gyújtva a sodronyhálón belül, a láng nem csaphat a sodronyhálón át és így nem gyújthatja meg a bányában lévő durranó léget.

Az égés vagy lánggal, vagy a nélkül történik. Az oly testek, melyek magasabb hőfoknál gázállapotba mennek át, lánggal égnék, így a borszesz, a phosphor stb. az oly testek ellenben, melyek gázállapotba nem mennek át, csak izzással égnék el. A tiszta szén pld. nem ég lánggal, hanem izzik.

Lássuk már most, mi történik a gyertya égésénél. Minden égő gyertya kész gázgyárnak tekinthető. A gyertya anyaga főleg szénenyből és könenyből áll. Ezen anyag a meggyújtott bél körül megolvadva, felszivódik a bélbe és átmegy gázalakú állapotba és mint ilyen ég el a levegő élenyével. Égés azonban csak ott lehetséges, a hol a gáz directe érintkezik a levegő élenyével és ez okból a gyertya lángja nem tekinthető tömör tűzoszlopnak, hanem inkább egy oly oszlopnak, a melyen három egymástól eltérő rész különböztethető meg; kívül észreveszünk egy alig (kékes) világító, de magas hőfokkal bíró köpe-

nyegyet. A láng e részében az elégés teljes. Erre következik a világító rész, a melyben a gázrészesecskék, mitután elegendő levegővel nem találkoznak, csak izzásba jönnek. Legbelül a gyertyabél körül észreveszünk egy sötét kupot, melyet a még elégetlen gázrészesecskék képeznek. Ha elég nagy e sötét kup pl. a világító gázlángja a Bunsen-féle lámpánál, akkor bátran bevihetünk e kupba egy gyufát, ez nem fog meggyuladni. Alkalmassal eszközzel oly kísérletet is tehetünk, hogy a belső kupba egy rakás lőpor is változatlanul megmarad.

Említve volt, hogy égés csak ott történik, a hol az égő test (a gáz) a levegővel közvetlenül érintkezik. Ha a gáz a levegőben ég, akkor kell, hogy a levegő is égjen a gázban s valóban szépen is mutatható e kísérlet. Ha világító gázból álló légkörbe egy csövön levegőt vezetünk és a csövön kiömlő levegőt meggyújtjuk, a levegő épen úgy fog égni, mint megfordítva a világító gáz a levegőben.

Mitután a levegő szükséges az égéshez, beláthatjuk, hogy az égést gyengíthetjük vagy el is fojthatjuk, ha a levegő hozzáférését meggátoljuk. Nem kell azonban hinni, hogy a tűz annál jobban lesz élesztve, minél több levegőt vezetünk hozzá, sőt ezáltal épen az ellenkezőt érhetjük el. Mert az által, hogy nagymennyiségű levegőt (különösen hideget) vezetünk a lánghoz, annak hőmérséke anynyira le lesz hűtve, hogy elalszik.

Mitután a levegő élenye az, a mely az égést táplálja, az a kérdés mennyi éleny van a levegőben és mi van még a levegőben az éleny mellett. Egy egyszerű kísérlet megtanít erre. Egy mélyebb tányérba öntsünk vizet és helyezzünk erre egy parafára megerősített csészecskét és ebben gyujtsunk meg egy darabka phosphort. Ha most a tányérra hirtelen üvegharangot borítunk, a phosphor nemsokára elalszik, jelöl, hogy a levegőben foglalt éleny elhasználtatott. A viz a harangban $\frac{1}{5}$ -résnyire fölemelkedik. Ennyit tehát az elhasznált éleny, megvizsgálva a visszamaradott $\frac{4}{5}$ -részt, az szintelen, szagtalan, iztelen gáznak tűnik ki, mely az égést nem táplálja. Ezt elnevezték légenynek vagy nitrogénnek.

A következő kérdés az, hogy minő anyagok származnak az égésnél. A közönséges tüzelő és világító anyagok oly szerves testek, melyek főrészt éghető elemeket, szénenyt és könenyt tartalmaznak. Az égésnél a széneny egyesülve a levegő élenyével, egy gázalakú terményt a szénsavat adja; a köneny pedig vizet (vizgőzt). Könnyen meggyőződhetünk erről. Ha égő gyertya fölé egy poharat tartunk, nemsokára vizpárák rakodnak le ezen, a melyek végre cseppé egyesülnek. A keletkező szénsavat is kimutathatjuk, ha a gyertyát egy ideig egy oly palaczkban égetjük, melyben kevés mésviz foglaltatik. A gyertyát kivéve és a mésvizet egy ideig összerázva, az tejes zavarodást mutat, mert a palaczkban foglalt és az égésnél képződött szénsav egyesült a mésvizzel oldhatlan szénsavas mésszö (mészkö).

Oly anyagok, melyek égési terménye szilárd, nem igen folytathatják égésüket a levegőn, mert az égési termény, el nem illanhatván, az égő testre rakodik és így lassanként bevonja egy elegréteggel, mely az éleny hozzáférhetését a testhez megakadályozza és ez okból meg is szűnik égni. A szén teljesen eléghet, mert égési terménye a szénsav illó, a horgany (zink) ellenben, bármily izzó állapotban vegyük is ki a tüzből, a levegőn csakhamar megszűnik égni, mert a képződött égési termény, a horganyéleg fehér por alakjában rakodik a horganyra.

A láng világító ereje függ az égő gáz természetétől és annak hőfokától. Nem az a láng világít legerősebben,

melynek hőfoka a legnagyobb. A közönséges gázláng, a mint ezt Davy és mások kimutatták, azért világít, mert a lángban még el nem égett, izzó szénrészecskék uszkálnak. Ha mi a gázt, mielőtt azt meggyújtánók, elegendő levegővel keverjük, és akkor gyújtjuk meg, akkor majdnem szintelen (gyengén kékes) lánggal ég el, de ennek hőfoka tetemesen nagyobb, mint a világító lánggal égő gázé. Bunsen lámpája, mely ma már minden vegyésznek nélkülözhetlen eszköze, akként van szerkesztve, hogy a gázt magában a lámpában keverhetjük tetszés szerint levegővel és így a szükség szerint, vagy egészen világító-vagy egészen szintelen lángot nyerhetünk.

A hőmenynységet, mely valamely test égésénél szabaddá lesz, a legnagyobb pontossággal meghatározták és hőegységekben fejezték ki. Egy hőegység alatt értjük azt a melegmenynységet, mely képes 1 klgr. 0 fokú vizet 1°-ra fölmelegíteni. Kimutatták azt is, hogy azon hőmenynység, mely valamely test meghatározott súly menynységének égésénél fellép, mindig állandó, akár történjék az égés a levegőben, akár az élelyben vagy akár lassan, akár gyorsan égjen el a test. Így kiszámították, hogy 1 klgr. tiszta szén elégetésénél annyi meleg lesz szabaddá, a mely képes lenne 80°8 klgr. 0° vizet 100°-ra fölmelegíteni, vagyis 8080 hőegység. 1 klgr. kőeny elégetésénél még több t. i. 34,462 hőegység lesz szabaddá. Ez tehát 34462 klgr. 0°vizet melegítően föl 100°-ra.

Az égéshez nem okvetlenül szükséges, hogy vagy maga a tiszta élely, vagy a levegő élelye álljon rendelkezésre. Vannak testek, melyek nagy menynységű élelynyel vannak vegyülve és melyek élelyüket nagyon könnyen adják át éghető testeknek. Az ily testeket nevezük élelyítő anyagoknak. Ily élelyítő anyagok a salétromsav, a salétrom, a chlorsavas kalium stb. Egy-néhány kísérlet élelyen fogja kitüntetni az említett testek élelyítő hatását. Ha mi salétromot egy üveglombikban hevítünk, a míg megolvad és erre bedobunk borsó nagyságú széndarabocskákat, ezek nemsokára izzokká lesznek, a salétromon ide-oda ugrándoznak és lassanként a salétrom élelyének rovására teljesen elégnak szénsavvá. Szén helyett ként dobva az olvadt salétromba, a kén vakító fénynyel fog elégni. A salétromot ezen igen erőlyes élelyítő hatásánál fogva, a puskapor gyártáshoz használják. A salétrom ugyanis a megkísérített arányban keverve lesz szénnel és kénnel, tehát éghető testekkel és a meggyújtásnál a salétrom élelye elegendő a szén és a kén teljes elégetéséhez. A chlorsavas kaliumban (égy fehér só) egy oly testet birunk, mely még erőlyesebben hat élelyítőleg, mint a salétrom. E testnél elegendő, hogy mi azt egy porcellán mozsárban kénporral gyengén dörzsoljuk, hogy a leghevesebb durranással elégjen. Egy kis tollkés hegyeni ez anyagokból már elegendő és akkor is jó, ha kezünket kendővel bekötjük. Még erőlyesebben expozál a chlorsavas kalium a vörös phosphorral, a kísérlethez tehát még kisebb menynységek veendőek. A svéd gyufáknál a chlorsavas kalium más anyagokkal keverten képezi a gyufafejét, a doboz dörzsfelületén pedig a vörös phosphor van alkalmazva, úgy, hogy a gyufafej ehhez dörzsolva, azonnal meggyul.

Dr. Koch Ferencz.

EGYESÜLETI ÉLET.

A kolozsvári állami tanítóképezde önképzőkör Boér Gergely zenetanár vezetése alatt zárünnepélyt tartott f. hó 13-án délután az intézet helyiségében.

Közöljük a műsorozatot, a nevek megemlítése nélkül.

1. Imadal, Mozarttól; éneklí a képezdei dalkör; orgonán kíséri egy IV. osztálybeli növendék. — 2. Titkári jelentés, összeállította és felolvassa a titkár. — 3. Potpourri „A varázs fuvola“ cz. dalmúból Mozarttól. Játssák első hegedűn tizen; második hegedűn tizen. Zongorán kíséri egy IV. oszt. növendék. — 4. Dalra! Storch A.-tól; éneklí a képezdei dalkör. — 5. Nyitány „A költő és paraszt“ cz. operettehez Suppé Ferencztől; zongorán négy kézre játsza két növendék. — 6. Nocturne elegique, C. Schuberttől; előadja első hegedűn egy negyedéves, második hegedűn szintén egy negyedéves növendék; zongorán kíséri egy harmadéves növendék. — 7. Népdalok Szentirmai Eleméttől; férfi négyesre átírta Huber K., éneklí a képezdei dalkör. — 8. „Egy könyv olvasása közben“ Tompa Mihálytól; szavalja egy IV-ed éves növendék. — 9. Szegedi árviz. Magyar ábránd Rausnitz Salamontól; zongorán játsza egy harmadéves növendék. — 10. Ständchen, Schubert Ferencztől. Hegedűn játsza husz növendék, harmoniumon egy negyedéves növendék. — 11. Quadrille, magyar népdalokból férfi karra összeállította Müller Ottó; éneklí a képezdei dalkör; zongorán kíséri egy harmadéves növendék. — 12. „Pázmán lovag,“ Arany Jánostól; szavalja egy növendék. — 13. Magyar tánczok. Zongorán négy kézre átírta Brahms J., játsza két negyedéves növendék. — 14. Nemzeti zászló, Huber, Károlytól; éneklí a képezdei dalkör.

A közönség, melynek soraiiban zenetanárokat, képzett zenészeket, kiváló műértőket láttunk, egészen megtöltötte a képezde tágas termét, ezenkívül sokan voltak, kik a terembe be nem férvén a folyóson s a kertben hallgatták az előadást.

A titkári jelentésből megtudtuk, hogy az önképzőkör három irányban fejtett ki munkásságot: mint kisegítő egyesület, mint szorosabb értelemben vett önképzőkör s mint dalkör. Készítettek írásműveket, gyakorolták magukat a szavalásban; továbbá mint dalkör tanultak énekeket, hegedűt, zongorát, orgonát.

Az írásművek neveléstani, módszertani, történelmi, irodalmi stb. tárgyakkal foglalkoztak. Azt tartották szem előtt, hogy az önképzőkör nyújtson alkalmat gyakorlatias felhasználásra s bővítésére lehetőleg mindazon tantárgyaknak, melyek a képezdeben s a népiskolában előfordulhatnak.

Beadott munka jóval több volt; de a bíráló bizottságok kellő szigorral jártak el, minélfogva az emlékkönyvbe 14 írásmű jutott be.

Az önképzőkör ajándékokban is részesült. Molnár Sándor igazgató-tanácsos, mint minden évben, úgy az idén is adott 10 frtot; Józsa Mihály brassói tanító elküldötte 10 évig évenként fizetni kötelezett 5 frtját.

Jelemzőnek tartjuk az intézetből kikerült ifjabb tanítói nemzedékre nézve, hogy évek mulva is kedvesen gondolkodnak vissza képezdei életükre s különböző módon adják jelét az önképzőkörre való hálás visszaemlékezésnek. Buzdító levelek mellett pályadíjakat tüzték ki írásművekre, szavlatokra, s az ének- és zenében tett előhaladásra. Egyik a feltételek között azt is felvette, hogy a pályanyertes néhány napig egy közelebbi szünetben az ő vendége lesz.

Ez meg is történt, a ki a jutalmat elnyerte, a karácsoni ünnepeket a pályadíjat kitűzött tanító szives családi körében töltötte el.

Az előadás minden részlete szépen sikerült s arról tanuskodott, hogy a képezde növendékei a tanárok kellő vezetése alatt tudatosan, komoly elhatározással s hivatásszerű kedvvel készülnek a néptanítói pályára.

A mit a zenéből felmutattak, több mint a menynyit jogosan várhatnánk, tudván azt, hogy ezek a növendékek egyáltalában minden zenei ismeret nélkül lépnek az intézetbe, annyira mindenféle tárggyal foglalkoznak s mindemllett olyan kevés óra van a zenére a tantervbe felvéve.

A műsorozat már jelzi a haladás fokát. Ehez hozzáteszszük, hogy a kivétel minden részletében sikerült: könnyed, szabatos és érzésteljes volt annyira, hogy a fejlettebb izlés méltányos igényeit is képes volt kielégíteni. Voltak részletek, melyeknél elfelejtette a hallgató, hogy tulajdonképpen csak tanulók vizsgálatán s nem legalább is gyakorlott műkedvelők hangversenyén van, a minek többszörös éljenzéssel adott ki-jelezést.

Mint megtudnunk sikerült, e meglepő s minden elismerést érdemlő szép eredmény a tanulók igyekezete mellett első sorban a Boér Gergely tanár érdeme. Boér a szó valódi értelmében szakember. Egészen otthon van tárgyában, de e mellett tudja azt is, hogy mit és mennyit kell tanítani a rábizott növendékeknek; tudja a módját, hogy miképpen kell és lehet legzélszerűbben vezetni kezdő tanítványait lépésről-lépésre, fokról-fokra. Birja a tanítás egyik legbecesebb mesterségét, azon művészetnek nevezhető tudományt, mely által tárgyat tanítványaival megkedveltetni tudja.

A másik, a mi neki az eredményt mindig biztosítja azon ernyedetlen buzgóság, melylyel hivatalának él. Csalódnék, a ki a Boér óráinak számát az óratervből keresné. Boér anyyi órát ad, a mennyit tanítványainak figyelme, fejlettsége elbir s szabad ideje megenged. Neki sikerült kivívni azt, hogy az ő tárgyának tanulása, a növendékekre nézve nem fáradság, hanem kellemes üdülés.

A mint az intézetből kikerült tanítókról halljuk, a Boér tanítványai mind inkább-inkább kezdik elsajátítani mesterüktől nemcsak az ének és zenei ismereteket, hanem a tanítás azon művészetét is, hogy miképpen kell e szívnyemesítő szép tudományt a tanítványokkal megszerettetni. Sokan közülök sikerrel tanítják a városban a hegedűt különböző iskolákba járó gyermekeknek, a mi nekik egy kis jövedelmet is szerez.

Óhajtjuk, hogy tanulják el a növendékek lelkes tanárunktól azon buzgóságot is, hogy miképpen kell egy hivatásának élő, hazafias érzésű férfinak magát egész lélekkel szentelni azon ügy fejlesztésére, melynek szolgálatába állott.

Azok után, a miket láttunk s hallottunk teljes reményünk van, hogy ez meglesz.

Az ennek szemléletéből származó öröm leend a Boér tanár sokszorosan megérdemelt legedesebb jutalma.

Bagosi Sándor.

I R O D A L O M.

„Kalotaszegi Varottas Album“ cz. alatt, alolítottak, az *Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egylet* s a *Gyarmathy Zsigáné* öngnagsága erkölcsi támogatása mellett még ez év folytán mintalapok at szándékozunk kiadni. Midőn ezt a nőközönység szives tudomására hozzuk, egyuttal, előleges tájékoztatásul, még a következőket jelezszük.

1. Az Album két főrészből fog állani, u m. szövegből és mintalapokból.

2. A mintalapok tartalmazni fogják a Kalotaszegen s vidékén egybegyűjtött régi magyar himzsmintákat.

3. A minták három nagy csoportba lesznek beosztva. Az elsőbe tartoznak a keresztzemesek, a másodikba a fehérések v. áttörtek s a harmadikba az írásosak. Minden minta az eredetinek megfelelő színnel lesz kiállítva.

4. A szöveg tartalmazni fogja a varottasok vázlatos történetét, az egyes minták rövid jellemzését s a kivétel (levarrás) alapos leírását.

5. Az egész művet füzetekbe osztjuk. Minden hónapban egy-egy füzet fog megjelenni, 5-8 mintát tartalmazva. Egy füzet ára 60 krajczár lesz, portomentesen expediálva.

6. A minták, különös tekintettel a gyakorlati életre, úgy lesznek kiállítva, hogy pl. a keresztzemesek és fehér-

sek első látásra, az írásosak pedig egyszerű utasításra bárki által levarrhatók v. levarrathatók lesznek.

7. Czelünk e művel következő: *a.* A multból örökségkép fenmaradt varrottosmintákat, mint nemzeti kincsét, nyomatásban megörökíteni s a művelt nőközönység számára könnyen hozzáférhetővé tenni. *b.* Biztos tájékoztatást nyújtani mindazoknak, kik a varrottasok eredeti hazájából, Kalotaszegről kész munkákat szándékoznak rendelni. *c.* Gazdag mintagyűjtemény azon művelt nők kezébe, kik az ilyenmü női kézimunkákat előszeretettel kultiválják. *d.* Az elemi-, felső-nép-, polgári- s felsőbb leányiskolák, úgy szintén magánnevelőintézetek, nőpariskolák s tanítónőképzdek számára oly rajzmintákat adni, melyeknek eddig híjával voltak, s melyeknek lerajzolása sok gyönyörűséggel, levarrása pedig nagy anyagi haszonnal jár.

Előjegyzéseket (egyszerit levelezőlapon) elfogadunk már. Bánffy-Hunyadon, 1888. ápril 26.

Pentsy József és Szentgyörgyi Lajos,
mint a K. V. Album szerkesztői.

„Tanulók olvasótára.“ Elischer József kir. tanácsos és tankerületi főigazgató közreműködésével szerkesztik *dr. Jancsó Ferenck* és *dr. Boros Gábor* középiskolai tanárok. Lampel Róbert kiadása. Ezen „Olvasótár“ a magyar classikus írók azon műveinek sorozatát akarja közre bocsátani, a melyeket a tanterv és utasítás az irodalmi oktatás kapcsán részint iskolai, részint házi olvasmányul rendel. Hogy pedig ezen czél el legyen érve, a kiadó 5 éves 16-od rétű füzet árát 20 kr-ra szabta. Ezen vállalatból vettük a 3 első füzetet. A 1-ső tartalmazza Berzsenyi Dániel válogatott verseit. Különösen azon szép odákat, a melyekben Berzsenyit mint mestert tiszteljük. A 2-ik Zrínyi Miklós: Hungeti veszedelmét. A 3-dik füzet Szemelvények Hunfalvy Pál tanulmányaiból. Tartalmazza: Thukididest, és a Platoni köztársaságot. A további füzetek következő műveket fogják adni: Szemelvények Balassa Bálint költeményeiből, Trefort Ágost vál. beszédei, Szemelvények Pázmány P. műveiből, Szemelvények Jókai Mór műveiből, Kazinczy Ferencz Pályám emlékezete, Kisfaludy Károly „Iróné.“ je és Kármán József műveiből. Ajánljuk ezen vállalatot az érdeklődők figyelmébe.

Beküldetett: Legujabb házi tanácsadó öntügyvéd vagyis gyakorlati útmutató minden peres és peren kívüli ügyekben. *Irta Kassay Adolf.* E mű magyarázva adja elő mindazon törvényeket és szabályokat, a melyek szerint a községi bíraskodásnál, polg. peres ügyekben, kereskedelmi ügyekben eljárásnál, szóbeli eljárásnál, továbbá a peren kívüli ügyekben, mint örökösödési gyám, házassági, örökbefogadási, törvényesítési, holtta nyilvánítási, elveszett okiratok megsemmisítésénél stb. a feleknek eljárniok kell, ha jogaikat érvényesíteni és sértett jogaikat orvosolni akarják. Ára a teljes műnek 8-szoros színnyomatu borítékba füzve 1 frt. Kemény kötésben 1 frt 20 kr. Megjelent és kapható: *Wodianer F. és fiai (Lampel Robert)* cs. és kir. udvari könyvkereskedésében. Budapest, Andrássy út 21.

Éküldetett: A Beszéd és értelem gyakorlatokról. *Vezérkönyv* gyanánt. E mű alapjául szolgáló értekezést a népnevelők budapesti egyesülete 50 frt. pályadíjjal tüntette ki. *Irta Peres Sándor.* Második, javított kiadás. Budapest, *Mehner Vilmos* kiadása 1888. Ára 60 kr.

A dohány méreg! *Irta Theurewk Árpád.* Budapest, 1888. Kókai L. bizománya. Ára 30 kr. A szerző különböző íroktól vett idézetekkel igyekszik bebizonyítani, hogy a dohány használása veszélyes.

V E G Y E S E K

— *Ugy ezen, mint a mult évi hátralékos előfizetési pénzek beküldését tisztelettel kérjük.*

— **Tanképesítő vizsgálatok.** A kolozsvári áll. tanítóképzőben a tanképesítő vizsgálatokat f. é. június 23. s következő napjain tartják meg; az idegen ajkuak magyar nyelvi vizsgálata június 30-án lesz. A folyamodványokat május végéig be kell adni. — A kolozsvári áll. tanítónő-képző a tanképesítő vizsgálatokat f. é. június 18. s következő napjain tartja meg; a munkamesternői vizsgálatok június 22-én lesznek. A folyamodványok benyújtásának határnapja május utolsó napja.

— **Tanítónő helyettesítés.** Ötvös Mária gyalui áll. tanítónőt, betegsége okán, a kir. tanfelügyelő Nagy Anna okl. tanítónővel helyettesítette ideiglenesen, a közokt. miniszter jóváhagyása reményében.

— **Köri gyűlés.** Tanítótestületünk központi köre f. évi II. gyűlését, e hó 16-án tartja meg a kolozsvári áll. t. nőképződe helyiségében. A gyűlés főbb tárgyai: a hangjegy szerint való ének tanítás bemutatása 8—9-ig Benedek Samutól, az áll tkép. gyak. isk.-ban; „Képek az iskolai nevelés köréből,” felolvasás, tartja Schwarczel Adél. „A hangjegy szerint, vagy a hallás után való énektanításnak van-e helye a népiskolában?” cz. tételről értekezik Benedek Samu.

— **Közvizsgálat az ipariskolákban.** A kolozsvári községileg fentartott alsó fokú ipariskolák f. tanévi közvizsgálatai f. évi április 29-én és május 6-án folytak le, az elméleti tárgyakból. A rajztanítás május és június hónapokban még tartani fog. A tanulók száma e tanévben 536 volt, kik 11 tanteremben nyertek oktatást. Ápril 29-én d. e. nyitott meg a már rendszeresített munkakiállítás a tanulók munkáiból rendezve. E kiállításon részt vett 192 tanuló, kik közül első díjat és dicséző-oklevelet nyert 25, második díjat és dicséző oklevelet 60, csak dicséző-oklevelet 60, magán adományt (3 frtot) és dicséző-oklevelet 1. összesen 146. A kiállítás május 2-án zárattott be. Május 6-án d. e. 11—12 óráig pedig a hittani vizsgálatok folytak le. A róm. kath. a főtéri templomban, a többi felekezetek ott vizsgáztak, hol év folytán az oktatást nyerték. A hittani vizsgálat, bár a tanítást f. évi jan. 3-án kezdték meg, jól sikerült. Óhajtandó, hogy a kolozsvári ipariskoláknak e téren tett kezdeményezését más hasonló iskolák is kövessék. A közvizsgálatou, valamint a kiállítás jutalmul mintegy 300 frt. osztatott ki, részint taneszközökben, részint pénzben. Ez összeget a város, az iparkamara, az iparos egyesület, a különböző ipartársulatok és egyesek adták össze. A közvizsgálatok, valamint a munka kiállítás által felmutatott eredményért, a tanárok mellett kiváló elismerés illeti meg ez iskolák fáradhatlan és tevékeny igazgatóját, Kiss Sándort.

— **Tanító választás.** A kolozsvári unitárius egyház-község leányiskolájánál a Sárdi József halálával megüresedett igazgató-tanítói és énekevezéri állomásra Iszlai Mártont a tor-dai unitárius iskola tanítóját és az ottani dalegyelet karnagyát választotta meg. Az egyházközség e választásában kiváló és lelkes tanítót nyert iskolájához.

— **A kolozsmegyei tanítótestület bánffyhungyadi köre** a f. tanévben II. rendes gyűlését f. é. május 26-kán tartja meg B.-Hunyadon. A tárgysorozat kiválóbb pontjai: nyilvános tanítások Bács Györgytől és Égeni Jolántól; vitatételek az irva-olvasás köréből, (folytatás) előadja Szentgyörgyi Lajos; értekezés „A kötelességérzetről,” tartja Kovács Dániel; „Az írás technicájához” cz. értekezés Pentsy Józseftől, és felolvasás Zilahi Györgytől.

— **A budapesti I. ker. áll. elemi és polgári iskolái tanítóképző intézet igazgatósága** egy teljes árjegyzék mellett felhívja a tanfelügyelőket, miszerint hassanak oda, hogy a hatóságuk alá tartozó iskolák a rajztanításhoz szükségelt mintáikat, a nevezett intézett gipszöntő-műhelyéből, mint egyetlen hazai és a külföldiekénél jóval olcsóbb forrásból, szerezzék meg.

— **Ruttkay Sándor** „Egészségi, erkölcsi és illem-szabályok” cz. művecskéjét (szerző sajátja, Salgótarjánban, ára 6 kr.) a vall. és közokt. miniszter az orsz. közokt. tanács véleményes jelentése alapján, a népiskolai tanulóknak magánolvasmányul, ajánlhatónak találta.

— **Az énektanítás Poroszországban.** A porosz közokt. miniszter a népiskolai énekkutatásra vonatkozó rendeletében ellene szól az u. n. mű-ének különös ápolásának és ezzel szemben a jó nép- és népies énekek tavitását óhajtja. „A népiskolának nem lehet feladata — ugymond — a többszólamu énekek betanítása által kiváló énekkarokat képezni, valamint nem lehet feladata a lehetőségig sok és mindig újabb meg újabb énekek betanultatása. A népiskolai ének-tanítás tulajdonképeni célja: felkelteni és fejleszteni a gyermeknek dal iránti természet adta érzékét, a kedvet, valamint képesíteni a gyermekeket arra, hogy mérsékelt számu, nemes, élénk; népies kedves dallamu énekeket egy, legfeljebb két szólamban tudjanak szabatosan és biztosan elénekelni bármikor, akkor is, ha a tanító vagy énekkönyv segítségét nélkülözik. Az egyes tanulók külön énekeltetésére nagy gond fordítandó, mert e nélkül nincsen jó karének. Kívánatos, hogy a tanuló az iskolából elegendő számu népdalt vigyen magával az életbe stb.” A kétszólamu éneklés csakis az 5. iskolai évben veheti kezdetét, míg a háromszólamu ének csak kivételképen engedhető meg az utolsó évfolyamokban.

— **Tanítóképzés Szászországban.** Szászországban van 15 hatosztályu, evang. tanítóképző (kettőben párhuzamos osztályok is vannak), egy 4 osztályu t.-képző a tanítószágra készülő idősebb egyének számára, egy kath. t.-kép. 3 osztálylyal s 1 öt-és egy 4 osztályu tanítónőképző. 1886-ban az intézetekben a tanulók száma 2241 volt. Egy osztályban — a törvények szerint — 25 tanulónál több nem lehet. A t.-kép. tanárok fizetése: igazgatóké: lakás és 4800—5400 márka, r. t.-kép. tanítóké: lakás nélkül 1500—4500 márka, segéd-tanítóké: lakás, fűtés, világítás és 1200 márka, a t.-kép. tanárok száma: 233. Az osztályok bevégezése után a tanulók képesítő (jelölő) vizsgát tesznek, mely után 3 évig a legfelsőbb iskolai hatóság által kijelölt iskolánál működnek, mint segédtanítók. A segédtanítóskodás utolsó évének második felében ismét vizsgálatot kell tenniük, mert rendes tanítói állomásra pályázni csak ekkor van joguk. E vizsgálatot jeles eredménnyel letévők mehetnek az egyetemekre, hol 2 évi tanulmány után vizsgálatot tehetnek a magasabb iskolai hivatalok, tanítói állomások elnyerése céljából a paedagogiai szakból. Az egyetem hallgathatására jeles képesítés és a miniszterium engedélye szükséges, mely azonban a rendes tanítószágra képesítettek 10% -nál többet egyetemre nem bocsát. A képesített egyének — szabály szerint — 23 éves korukban lehetnek rendes tanítók. Az igyekező néptanítók alkalmazást nyernek a tanítóképződekben, a reál- és a polg. iskolákban. A tanulók száma a tanítóképződekben évről-évre fogy, mivel sok végzet tanító nem nyert tanítói állomást.

TARTALOM: Gönczy Pál jubileuma. Kozma Ferencz. — Tisza Kálmánnak a Gönczy Pál ünnepélye alkalmából Tóth József tanfelügyelőhöz intézett levele. — Trefort miniszternek ugyancsak Tóth Józsephez intézett levele. — Berzeviczy Albert beszéde. — Az iskolai olvasókönyv. (folytatás.) Paal Ferencz. — Tárca: Az égérsől. Dr. Koch Ferencz. — Egyesületi élet: A kolozsvári áll. tanítóképző önképzőköre. Bagozi Sándor. — Irodalom. — Vegyesek.